

A. Taheri, Gatestone Institute: Turecko a jeho německý sen

- CZ24 News | 4. října 2022

TURECKO: Je to téměř přesně 20 let, co tehdejší turecký ministr hospodářství Kemal Dervis řekl skupině novinářů v Ankaře, že “za 20 let” bude Turecko hned po Německu druhou největší evropskou ekonomikou.

Turecká ekonomika je – mírně řečeno – v zoufalé situaci. Namísto vyjednávání s Kyprem a Řeckem o spravedlivém podílu na nově nalezených zásobách ropy a zemního plynu v Egejském moři se Erdogan rozhodl pro pseudonacionalistické šavlovačky, které odrazují případné investory. Na snímku: Erdogan pronáší projev v přístavu Mersin před průzkumnou vrtnou lodí Abdulhamid Han, která má hledat naleziště zemního plynu, 9. srpna 2022. (Foto: Adem ALTAN / AFP prostřednictvím

Krátce po tomto výroku však Dervisovo krátké působení v roli manažera tureckého “hospodářského zázraku” ve vládě premiéra Bülenta Ecevita skončilo. Dervis se nestal tureckým [Ludwigem Erhardem](#) – mužem, který formoval poválečnou hospodářskou obrodu západního Německa – a Bülent Ecevit se sám brzy poroučel také.

Dervisova předpověď však v té době nezněla nikterak bizarně.

Radikální reformy zahájené za vlády premiéra a pozdějšího prezidenta Turguta Özala nabyly širší působnost a pomohly omezit prudce rostoucí inflaci a přilákat největší příliv přímých zahraničních investic v turecké historii. Pod kontrolu se dostala i korupce, která prorůstala státem ovládanou rentiérskou ekonomikou, a Dervisova chytrá opatření zachránila bankovní systém před kolapsem.

Proč má tedy dnes Turecko například oproti Španělsku přibližně třetinový hrubý domácí produkt (HDP) na jednoho obyvatele a proč je stále v nižší evropské lize?

Do Turecka se dnes vrací inflace jako opakující se strašná noční můra, pro jejíž zvládnutí v minulosti Turecko tolik obětovalo. Národní měna, turecká lira, která se po dlouhých obdobích volatility stabilizovala, opět oslabuje. Turecký obchodní deficit se již třetím rokem nebývalým tempem prohlubuje a rovněž nezaměstnanost se zvyšuje tempem, jehož jsme byli svědky naposledy v 90. letech 20. století.

Turecká ekonomika je – mírně řečeno – v zoufalé situaci. Stačí se jen projít po istanbulských ulicích – v obchodech nejsou žádní zákazníci nebo je jich jen málo, hotely hlásí méně rezervací, stále více lidí jezdí na kole, protože si nemohou dovolit natankovat benzín do svých aut, a po parcích a bazarech se pohybují davy uchazečů o zaměstnání. Poslední odhady turecké centrální banky ukazují, že osobní dluh průměrného Turka přesahuje 110 % jeho ročního příjmu.

O některých příčinách současné krize je možné se jen dohadovat. Turecko je závislé na dovozu energií a ceny ropy i zemního plynu v současné době prudce rostou. V Německu se Erhardův hospodářský zázrak odehrál v době, kdy cena ropy činila 2,70 USD za barel (cca 159 litrů), což by v současných cenách bylo 32 USD. Dnešní ceny ropy však přesahují 100 USD za barel.

Turecko má přitom na rozdíl od “rozvíjejících se” ekonomik, jako je např. Brazílie, jen málo exportovatelných přírodních zdrojů. Turecké zemědělství, které stále tvoří 25 % HDP, se na evropských trzích potýká s rostoucími problémy kvůli přísnějším regulacím a ochlazení vztahů s

Bruselem. Pokud jde o vývoz průmyslového zboží, tak "dumpingová strategie" přijatá za vlády prezidenta Recepta Tayyipa Erdogana znamená, že turečtí spotřebitelé platí vyšší cenu než zahraniční kupující, aby pokryli náklady na státní dotace. V důsledku toho rychle narůstají inflační tlaky.

Ještě horší je to, že v době, kdy se tok přímých zahraničních investic ztenčuje, je část příjmů z vývozu průmyslového zboží uložena v zahraničních bankách. Vzhledem k celosvětové krizi způsobené nemocí Covid-19, která trvá již třetím rokem, Turecko také přišlo o značnou část příjmů z cestovního ruchu. Na mnoha místech země nyní většinu zahraničních turistů tvoří Rusové, kteří se snaží uniknout dopadům války na Ukrajině a kteří nijak zvlášť neutrácejí.

V posledních čtyřech letech směřovaly zahraniční investice - většinou z arabských zemí bohatých na ropu, Íránu a Ruska - do realitních projektů, které vytvářely cenové bubliny podobné těm, které v 80. letech minulého století přivedly na pokraj bankrotu Španělsko.

Zajímavé je také to, že Turci žijící v zahraničí, jejichž počet se odhaduje na 12 milionů, omezují převody peněz do Turecka a méně do své staré vlasti investují. Chmurné ekonomické vyhlídky podnítily také emigraci, zejména vzdělanějších a kvalifikovanějších pracovníků, potřebných pro nová technologická odvětví. Situaci ještě umocňují problémy způsobené snížením rozpočtu na výzkum a vývoj na úroveň jen o málo vyšší než 1 % HDP ve srovnání s téměř 4 % HDP v Německu v době, kdy ekonomiku řídil Erhard.

Současná krize však může mít i hlubší politické příčiny. Ve své bezohledné snaze o falešnou velkolepost se Erdogan pustil do dobrodružné a nákladné zahraniční politiky. Ve snaze hrát politickou 1. ligu v Libyi promrhal spoustu peněz, přičemž výsledek byl nulový.

Další nákladná chiméra zatáhla Turecko do zakavkazského konfliktu, opět bez jakéhokoliv přínosu pro tureckou ekonomiku. Navzdory masivní podpoře Ankary ve válce proti Arménii není Ázerbájdžán ochoten prodávat Turecku ropu s podobnou slevou jako Rusko a Írán.

Namísto vyjednávání s Kyprem a Řeckem o spravedlivém podílu na nově nalezených zásobách ropy a zemního plynu v Egejském moři se Erdogan rozhodl pro pseudonacionalistické šavlovačky, které odrazují případné investory.

Turecko za vlády po slávě prahnoucího Erdogana dělá nákladná gesta také v Kosovu, Severní Makedonii, Bosně a Hercegovině a Albánii. A nesmíme zapomenout ani na desetiletí trvající angažmá na okupovaném Severním Kypru, který se pro turecké paši stává stále nákladnější a ošklivější milenkou. Další ošklivou a nenasytnou milenkou Turecka je Muslimské bratrstvo (*Ikhwan al-Moslemeen*).

Erdogan dostal Muslimské bratrstvo pod kontrolu za cenu poškození svých vztahů s Katarom a podplacením egyptských a tuniských zbytků vedení Muslimského bratrstva.

Převzetí autority nad Muslimským bratrstvem mělo završit Erdoganovo vítězství nad hnutím Fethullah Gülena a dostat "sultána" do pozice nezpochybnitelného lídra politického islámu v celém Středomoří.

To však stále není vše. Erdogan také rozšířil válku, kterou Turecko vede proti Kurdům již téměř půl století, na území Iráku a Sýrie. Posledních pět let se snaží v převážně kurdském regionu na severu Sýrie vytvořit nárazníkové pásmo. Turečtí experti se domnívají, že toto dobrodružství stojí ročně kolem 10 miliard USD, což je téměř dvojnásobek toho, co Ankara dostává od Bruselu na to, aby udržela na uzdě syrské uprchlíky a nepustila je do vysněné EU.

Erdoganova posedlost anektovat části Sýrie a Iráku zabránila Turecku hrát jakoukoli konstruktivní roli při stabilizaci těchto svých dvou sousedů. Mezitím se v Turecku se vší parádou vrací na všech úrovních korupce a mnohým Turkům dnešní situace připomíná konec devadesátých let, kdy se Ankaře přezdívalo “doupě zlodějů”.

Erdoganovi apologeti tvrdí, že se Erdogan postavil “do centra” nové geostrategické “velké hry”. Turecko podle nich zůstává jak členem NATO, tak i respektovaným partnerem Ruska. Může mluvit s mulláhy v Teheránu i s mandaríny v Pekingu. A Erdogan také prodává jak Rusům, tak Ukrajincům bezpilotní letouny, aby se mohli navzájem vesele zabíjet.

No, možná je to pravda. Ale každému, kdo se pokusí sedět na dvou, natož několika židlích, reálně hrozí, že se jednou ocitne na podlaze.

AUTOR: Amir Taheri

ZDROJ: Gatestone Institute